

El fons d'imatges Nicolau Coma i Llitjós, propietat del Museu Etnogràfic de Ripoll

Daniel Palomeras i Casadejús
Florenci Crivillé i Estragués
(MER)

Audició de sardanes, el dilluns de la festa major, al barri de la Creu de Campdevànol. Període 1910-1920.
NICOLAU COMA I LLITJÓS.

L'any 1996, el Museu Etnogràfic de Ripoll va adquirir a un particular de Camprodon (Ripollès), una important col·lecció de clixés fotogràfics de vidre, corresponent al treball professional realitzat per Nicolau Coma i Llitjós. La primera inspecció revelà el mal estat de conservació en què es trobava el material: amb el fet de rodar d'un magatzem a l'altre durant dècades s'hi havia anat acumulant brutícia; la majoria d'exemplars eren sense encapsar, alguns d'enganxats entre ells; d'altres amb la pel·lícula desfullada. Tampoc no tenien gairebé cap indicació que en determinés l'ordre, el tema, la procedència ni l'època. Tot i així, de seguida es féu evident l'extraordinari interès etnogràfic i social que ens reservaven (païès en l'avantprojecte titulat *Memòria revelada*, que redactà el coordinador del treball Ramon Sargatal), tal com

tota la feina posterior s'ha encarregat de demostrar.

L'historiador i arxiver local Agustí Dalmau cercà informació sobre l'autor: Nicolau Coma havia nascut a Ribes de Freser l'any 1876. Professionalment es dedicava a la fotografia i a la venda de rellotges. A banda de tenir un estudi obert al públic, utilitzà moltes de les seves imatges per a l'edició de postals, identificables per les inicials N.C.LL. Posteriorment passà a residir a Ripoll, on el trobem encara l'any 1945.

Fins al moment de concloure els treballs de restauració no hem sabut el nombre exacte de negatius de què disposàvem. La col·lecció comprèn 3.200 unitats de clixés de vidre de 13 x 13 mm, 1.100 de 9 x 13, 50 de 7 x 9 i uns quants exemplars d'altres mides. El seu precari estat de conservació ens va fer demanar l'assessorament dels experts Anton Abol (del Centre Excursionista de Catalunya) i Pere Rovira (del Servei de Restauració de Béns Mobles de la Generalitat de Catalunya), els quals emeteren uns informes sobre les condicions en què es trobava el conjunt i indicaren les formes adequades de tractar i preservar aquest tipus de material.

La feina principal de restauració la va fer el col·laborador del Museu Pere Solà i s'ha comptat amb l'ajut econòmic de la Diputació de Girona i de l'empresa ripollesa Elèctrica Vaquer. Aquesta tasca ha consistit en la neteja curosa peça per peça de les prop de 4.500 recollides, la seva protecció i aïllament en sobres de pH neutre i l'arxivament en capsos idònies. Al mateix temps es feia una classificació inicial, atorgant-los sigles i nombres i establint una primera relació, inventari i descripció del contingut, de caràcter provisional i força aleatòria tot i que es respectaven les anotacions escrites en les antigues capsos de cartró quan

Una barca amb sis persones al
llac de Puigcerdà.
Període 1910–1920.
NICOLAU COMA I LUTJÓS.

n'hi havia, apunts d'altra banda no sempre fiables.

La nostra proposta de fer un primer estudi parcial de la col·lecció (centrat sobre 300 dels clixés), va haver de ser aprovada pel Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana, com a programa de recerca i documentació de l'Inventari del Patrimoni Etnològic de Catalunya, que fou encarregat al Museu i que ens ha permès de començar a obtenir resultats sobre el contingut d'aquest valuós fons documental.

La revisió aprofundida del material seleccionat l'ha duta a terme l'arxiver ja esmentat A. Dalmau, amb l'assessorament de l'equip de recerca que es proposà i la col·laboració esporàdica d'altres experts de les contrades implicades, a més de l'ajut de bibliografia comarcal i mapes cartogràfics. S'ha revisat la fitxa dels primers negatius, s'han completat dades, s'han esmentat errors, s'ha procedit a identificar pobles, carrers, indústries, paisatges, oficis, festes populars... Així s'ha pogut anar delimitant l'espai geogràfic captat: la major part correspon al Ripollès, a la Garrotxa i a Osona, però també, en menor nombre, al Berguedà i a la Cerdanya. Les poblacions més fotografiades són: Campdevànol, Ribes de Freser, Ripoll i Llanars (Ripollès), Vidrà, Santa Maria de Besora i Orís (Osona), Besalú i Castelfollit de la Roca (Garrotxa), Puigcerdà (Cerdanya), Castellar de n'Hug (Berguedà). En les fotografies d'estudi o les realitzades en jardins, patis, davant de la façana d'un habitatge, etc. no ha estat possible identificar la localitat corresponent. Els temes predominants els podríem agrupar en dos capítols: la iconografia i la topografia. En el primer, hi englobem les fotografies de matrimonis, infants, famílies, persones grans... en la seva majoria mudats, però també sovint abillats amb faixa i barretina quan es tracta de gent de muntanya. S'han de destacar els objectes que els acompanyen: bicicletes, tricicles, automòbils, cavalls de cartró, escopetes de juguina, llums de carbur... En l'apartat de topografia cal mencionar les imatges de vistes parcials o generals de pobles, les de

carrers, places i esglésies, les quals solen ser clau a l'hora de definir l'indret. També hi ha fotografies de colònies tèxtils de la vall del Freser, imatges testimonials de la construcció de la línia fèrria Ripoll–Puigcerdà, de cases de pagès... Altres temes més minoritaris són els relacionats amb les festes (tant civils com populars), el món del treball (feines del camp, explotacions mineres, fàbriques tèxtils, llocs de trobada com ara els cafès, etc.) Pertocant als esports, n'hi ha algunes de batudes de caça.

Pel que fa a la datació, la majoria de les imatges van ser obtingudes en el període 1910-1920. No obstant això, també n'han aparegut d'anteriors al 1908 i d'altres fetes entre els anys 1923 i 1924. Un cas a part són les còpies que Nicolau Coma treia de fotografies d'altres autors, les quals caldria situar anteriorment en el temps.

La col·lecció es va donar a conèixer durant la *Setmana de la Ciència 2000* a Ripoll, amb la presentació pública de l'esmentat estudi d'IPEC que encarregà al Museu Etnogràfic el CPCPTC. Les sessions van comprendre tres ponències, que tractaren sobre el vessant historicoarxivístic, les bases teòriques de la restauració i la seva realització pràctica. D'altra banda, sota el títol *in extremis*, es va dur a terme a Ripoll una exposició, oberta del 10 al 15 de novem-

bre del 2000, en la qual es mostraren les ampliacions (20 x 25 cm) de 52 fotografies de la col·lecció, documentades amb els corresponents peus de fotografia, a més d'una tria d'imatges positivades digitalment i exhibides a través d'un monitor de televisió. El nombrós públic visitant contribuï activament a clarificar alguns detalls. També hi passaren, per grups, uns 150 alumnes de les escoles de Ripoll, que reberen comentaris didàctics sobre el tractament i la importància de la fotografia antiga i feren un recorregut guiat per l'exposició. Els mitjans de comunicació comarcals se'n feren ressò i des del Museu s'han redactat articles per a publicacions culturals de caire local.

Els missatges obtinguts d'aquest treball de recerca, que es vol transmetre a través d'exposicions i de comunicacions, és que les generacions actuals som hereves de l'obra de les anteriors, que la relació entre elles conforma els pobles i les cultures, que l'obra humana modifica substancialment el paisatge i l'urbanisme i decideix el curs del progrés i que, si bé les modes i els costums passen, l'home perdura en aquell espai.